

**MƏKTƏB VƏ AİLƏ
ШКОЛА И СЕМЬЯ
SCHOOL AND FAMILY**

UOT 371

Tamara Kərəm qızı Məmmədrzayeva
Azərbaycan Dillər Universitetinin Pedaqogika kafedrasının müəllimi
<https://orcid.org/0000-0002-9411-9410>

TƏHSİLİN İNKİŞAFINDA MƏKTƏB VƏ VALİDEYN ƏMƏKDAŞLIĞI

Tamara Kərəm gızı Məmmədrzayeva
преподаватель кафедры Педагогика
Азербайджанского Университета Языков

СОТРУДНИЧЕСТВО ШКОЛЫ И РОДИТЕЛЕЙ В РАЗВИТИИ ОБРАЗОВАНИЯ

Tamara Karam Mammadrzayeva
teacher of the department of Pedagogy
at Azerbaijan University of Languages

SCHOOL AND PARENT COOPERATION IN THE DEVELOPMENT OF EDUCATION

Xülasə. Məktəb valideyn əməkdaşlığı təhsilin inkişafının əsaslı amillərindən biridir. Məktəb və valideynlərin işgüzar əlaqələrindəki problemlər, pedaqoji və psixoloji əməkdaşlıqda çətinliklər müasir cəmiyyətdə aktualıq kəsb edir. Məqalədə tanınmış pedaqoqların problemə münasibəti və beynəlxalq təcrübələrdən istinadlar öz əksini tapmışdır. Araşdırmalar əsasında məktəb və valideyn əməkdaşlığının məqsədi və nəticələri ümumiləşdirilmişdir.

Açar sözlər: *təhsil, məktəb, valideyn, əməkdaşlıq, inkişaf*

Резюме. Сотрудничество школы и родителей является одним из основополагающих факторов развития образования. Проблемы в деловых отношениях между школой и родителями, трудности в педагогическом и психологическом сотрудничестве становятся актуальными в современном обществе. В статье отражено отношение известных педагогов к проблеме и ссылки на зарубежный опыт. На основе исследования обобщаются цель и результаты сотрудничества школы и родителей.

Ключевые слова: *воспитание, школа, родитель, сотрудничество, развитие*

Summary. Cooperation between the school and parents is one of the fundamental factors in the development of education. Problems in business relations between the school and parents, difficulties in pedagogical and psychological cooperation are becoming relevant in modern society. The article reflects the attitude of famous teachers to the problem and links to foreign experience. On the basis of the study, the purpose and results of cooperation between the school and parents are summarized.

Key words: *education, school, parent, cooperation, development*

Cəmiyyətin artan tələbatları bu gün məktəb və valideyn əlaqələrinin qurulmasına və çətinləşməsinə səbəb olur. Çünki nə pedaqoqların, nə də valideynlərin işgüzar əlaqələr qurmağa kifayət qədər vaxtı olmur. Bu üzdən pedaqoji prosesin idarə olunmasında, şəxsiyyətyönlü təhsilin inki-

şafında valideynlərin aktiv fəaliyyəti çətinləşir. Valideynlərin hər gün məktəblərin qarşısında övladlarını qarşılamaı və yaxud məktəbə ötürməsi onların məktəbin pedaqoji fəaliyyətinə dəstəyi demək deyildir. Bir çox valideynlərin sinif otaqlarında vaxt keçirməsi, yaxud müəllimlərin, mək-

təb rəhbərlərinin ailələrlə tanışlığı qeyri-mümkün hal hesab olunur. Bu kimi səbəblərdən dolayı məktəb mühitində yaranan problemlər zamanı müəllimlər valideynləri, valideynlər isə müəllimləri və məktəb rəhbərlərini günahlandırır.

“Təhsil haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanununun 34-cü maddəsində valideynlərin təhsil həyatında rolu, təhsil prosesinin təşkili, tədrisin keyfiyyətinin gücləndirilməsi, övladlarının (qəyyumluğunda və ya himayəsində olan şəxslərin) dərəcə davamiyyəti, təhsilə marağı və davranışı haqqında məlumat almaq və təhsil müəssisəsi ilə əməkdaşlıq etmək, tədris prosesinin təkmilləşdirilməsi və maddi-texniki bazasının yaxşılaşdırılması üçün təkliflər irəli sürmək və könüllü yardımlar etmək kimi məsələlər öz əksini tapmışdır. Eyni zamanda, 14-cü və 33-cü maddələrdə qeyd olunur: 14.17. Təhsil müəssisəsi öz fəaliyyətinə görə vətəndaşlar, cəmiyyət və dövlət qarşısında məsuliyyət daşıyır. Həmçinin məktəb 33.3.8-1. Valideynlərlə əməkdaşlıq etmək, təhsilalanların təlim nailiyyətləri barədə valideynləri məlumatlandırmaq və s. öhdəliklər daşıyır (1, s. 1).

Tədqiqatçı alim professor Ə.Ə. Ağayev müəllim-valideyn əməkdaşlığının möhkəmləndirilməsi istiqamətində qeyd edir: “Bu günün valideyni özünü məktəbin tamhüquqlu üzvü hesab etməli, təhsil ocağının fəaliyyətində yaxından iştirak etməli, onun fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi istiqamətində təkliflərini verməli, müvafiq köməkliliyini göstərməlidir” (5, s.1).

2005-ci ildə BMT-nin Uşaq Fondu və Təhsil Nazirliyi tərəfindən yaradılan “Azərbaycan Valideyn-Müəllim Assosiasiyası” (AVMA) İctimai Birliyi müəllim və valideynlər arasında tədbirlərin, məktəb məsələlərinin, məlumatlarının valideynlərlə bölüşdürülməsinə, eləcə də valideynlərin məktəbə cəlb olunması istiqamətində fəaliyyət göstərərək, respublikanın bir çox məktəblərində məktəb və valideyn əməkdaşlığını təmin edir (2, s.1).

2015-ci ildən etibarən isə Azərbaycanın bir çox təhsil müəssisələri “Məktəb icmaları” layihəsinə qoşulub. “Məktəb icması – məktəb həyatını birlikdə daha maraqlı etmək üçün yaradılmış müəllim, valideyn və şagird birliyidir ki, bu birlik “Birlikdə öyrənirik, istirahət edirik, inkişaf edirik” devizi altında fəaliyyət göstərir (3, s.1).

İnformasiya təhsil məkanının müasir inkişafı mərhələsində “Valideynlər günü” maarifləndirici saytlar fəaliyyət göstərir, təhsil müəssisələrinin internet saytlarında valideynlərin özünü-tərbiyəsinə və təhsilin aktual problemlərinin həllinə töhfə verən səhifələr təşkil edilir.

Ailə və məktəbin təhsildə birgə fəaliyyəti təhsilin məqsədlərini, formalarını və metodlarını əlaqələndirmək üçün birgə təşkil olunan fəaliyyətdir. Bu cür qarşılıqlı fəaliyyət təhsilalanda fərdi inkişafı, öyrənmə motivasiyasını, fiziki və psixi sağlamlığı, sosial uyğunlaşma üçün şəraitin yaradılmasını və qorunmasını təmin edir.

Valideyn, müəllim əməkdaşlığının genişləndirilməsi və gücləndirilməsi prosesi qabaqcıl ölkələrin təhsil sistemində fərqli şəkildə həyata keçirilir. Məsələn, Danimarkada hər bir bələdiyyənin nəzdində təhsil komitəsi fəaliyyət göstərir. Təhsil komitəsi tədris prosesinin bütün fəaliyyətinə nəzarət edir. Almaniyada “Məsləhətçi qurumlar” və “Valideyn Şuraları”, həmçinin federal hökumətə ali təhsil ocaqlarında akademik tədqiqatların inkişafı ilə bağlı məsləhətlər verən “Elmi Şura”, “Əyalət Təhsil Şurası” fəaliyyət göstərir. Finlandiyada dövlət təhsil müəssisələrində isə “Milli Təhsil Şurası” fəaliyyət göstərir və s. Lakin bu əməkdaşlığın hər biri məktəbin düzgün idarə olunmasına, təhsilin və tədrisin keyfiyyətinin yüksəldilməsinə və təhsilalanların sağlam-psixoloji mühitinin təminatına xidmət edir.

Ölkələr arasında aparılan tədqiqatların nəticələrinə görə ABŞ, Rusiya və Finlandiyadakı uşaq mərkəzlərində və təhsil müəssisələrində son iyirmi ildə valideyn-müəllim əməkdaşlığı bu ölkələrdə sürətlə inkişaf etmişdir. Təhsil əməkdaşlığı fenomeni əhəmiyyətli dərəcədə valideynlərdə və müəllimlərdə sosial dəyişikliklərə, milli kontekstdə siyasi, ictimai və mədəni irəliləyişlərə səbəb olmuşdur (7, s.1).

Aparılan tədqiqat zamanı elmi-pedaqoji ədəbiyyatın təhlili, məktəb və valideyn əməkdaşlığında daha dəqiq faktları üzə çıxarmışdır.

Belarus pedaqoqu N.K. Katoviç “Ümumi orta təhsilin müasir inkişafı mərhələsində məktəblə ailənin qarşılıqlı əlaqəsi”nin bir neçə strategiyasını qeyd edir:

1. Məktəb və ailənin açıq əməkdaşlığının inkişafı strategiyası qarşılıqlı əlaqənin təşkilini, uzunmüddətli əlaqələrin qurulmasını, davamlı

pedaqoji ənənələrin, təcrübəsinin genişləndirilməsini nəzərdə tutur.

2. Sürətli cavab strategiyası sosial təhlükəli vəziyyətdə olan uşağın və ailənin həyatına operativ müdaxiləyə yönəlib. Dəstəkləyici texnologiyaların istifadəsi, təhsil müəssisələrinin sosial-pedaqoji və psixoloji xidmətlərində mütəxəssislərin fəaliyyətinin sosialyönlü olması ilə xarakterizə olunur. Belarus Respublikasında qəbul edilmiş normativ hüquqi aktlara uyğun olaraq həyata keçirilir.

3. Qarışıq tipli strategiya birinci və ikincinin elementlərini ehtiva edir, həmçinin şagirdin şəxsiyyətinin, onun yaxın ətrafının inkişafının aktual problemlərinin həllinə kompleks yanaşmanın həyata keçirilməsini nəzərdə tutur (8, s.1).

Norveçin Stavanger Universitetinin pedaqoqu E. Vesterqard valideyn və müəllim əməkdaşlığını 3 istiqamətdə şərh etmişdir:

Birincisi, direktor kollektivdə səriştəni formalaşdırmaqla bu prosesdə mühüm rol oynayır. Valideynlərlə əməkdaşlıq üçün məktəb səviyyəsində qaydalar və standartlar müəyyənləşdirir.

İkincisi, həmkarlar ittifaqının valideynlərlə əməkdaşlıq etmək bacarığı vacibdir.

Üçüncüsü, valideynlərlə əməkdaşlıqda hər bir müəllimin fərdi səriştəsi vacibdir (6, s.1).

Bu kimi təhlillər valideynlərin məktəb fəaliyyətində və ya öhdəliklərində iştirak etməklə, məktəbi təbliğ etməklə, övladlarının məktəb fəaliyyətini təkmilləşdirməklə uşaqlarına kömək edəcəyi kimi faktları bir daha təsdiqləyir və onların iştirakının təhsilin keyfiyyətində mühüm rol oynayacağını bir daha vurğulayır.

Təhsilin inkişafında məktəb və valideyn əməkdaşlığının məqsədini aşağıdakı kimi ifadə etmək olar:

– tam hüquqlu ictimai formalaşma üçün əlverişli şəraitin yaradılması, uşaqların tərbiyəsi və təhsili;

– ailə ilə məktəb arasında qarşılıqlı əlaqənin vahid pedaqoji əsasında təşkili vəzifələr.

Bu əməkdaşlıqdan əldə olunan nəticələr:

- təhsilçilərin ailələrinin, onların təhsil və informasiya ehtiyac və tələbatlarının öyrənilməsi;

- müxtəlif qarşılıqlı əlaqə formalarından istifadə;

- valideynlərin bərabər hüquqlu subyektlər kimi ümumi orta təhsil müəssisələrinin fəaliyyətinə cəlb edilməsinə şəraitin yaradılması;

- tədris prosesinin subyektlərinin pedaqoji, hüquqi, informasiya mədəniyyətinin yüksəldilməsi;

- valideynlər arasında maarifləndirmənin təşkili;

- müəllimlər, uşaqlar və valideynlər arasında münasibət qarşılıqlı əlaqəni təşviq edən vahid informasiya məkanının formalaşdırılması.

Valideynlərin uşağın təhsilində iştirakı şagirdin uğurunu təşviq etməklə yanaşı, müəllimlər və valideynlər üçün faydalıdır. Qarşılıqlı hörmətlə xarakterizə olunan müsbət münasibət nəticəsində:

– valideynlərə məktəbin təcrübələri ilə bağlı hər hansı narahatlıqlarını bildirmək üçün inam verir;

– valideynlər məktəbə daha çox bağlı olurlar. Onlar məktəbdə siyasətin müəyyən edilməsində və digər mühüm proseslərdə daha fəal olurlar.

Problemin aktuallığı. Məqalə məktəb və valideyn əməkdaşlığının elmi-pedaqoji təhlili baxımından aktuallıq daşıyır.

Problemin elmi yeniliyi. Məktəb və valideyn əməkdaşlığının məqsədi və əldə olunan nəticələr məqalənin yeniliyini xarakterizə edir.

Problemin praktik əhəmiyyəti. Məqalədən gənc tədqiqatçılar faydalana bilər.

Ədəbiyyat:

1. Təhsil haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu. URL: <https://e-qanun.az/framework/18343>
2. Azərbaycan Valideyn-Müəllim Assosiasiyası. URL: https://azertag.az/xeber/Azərbaycan_Valideyn_Muellim_Assosiasiyasinin_14_cu_umumi_yigincagi_kechirilib-1271032
3. “Məktəb icmaları” layihəsi URL: <https://edu.gov.az/az/news-and-updates/11671>
4. Rüstəmov F. “Humanist pedaqogika, yoxsa pedaqogikada humanizm?”. – Bakı, Azərbaycan müəllimi. – 2017. – 9 noyabr. – № 43. – s. 13.
5. Təhsil Şurasının Mətbuat və ictimaiyyətlə əlaqə mərkəzi. 286 nömrəli məktəbdə “Məktəb Valideyn Şurası” yaradıldı. URL: <https://www.muallim.edu.az/www.old/arxiv/2015/38/27.htm>
6. Elsa Westergård. Teacher Competencies and Parental Cooperation International Journal about Parents in Education. 2013, №. 2, s. 91-99

7. Parent-teacher cooperation in early childhood education – directors’ views to changes in the USA, Russia, and Finland. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1350293X.2017.1356536>).
8. Взаимодействие семьи и школы: актуальные стратегии и формы. URL: <https://adu.by/ru/glavnaya-stranitsa/4307-vzaimodejstvie-semi-i-shkoly-aktualnye-strategii-i-formy.html>

E-mail: m_tamara_0712@mail.ru

Rəyçilər: *ped.fəl.dok., dos.* **V.P. Bəşirov,**
ped.fəl.dok. **S.V. Rüstəmovə**

Redaksiyaya daxil olub: 26.10.2022.